

Kliimaministeriumile

Meie: 20.03.2024 nr 1-5/24/6151

Eesti Keskkonnaühenduste Koja ja Päästame Eesti Metsad MTÜ seisukoht EL 2040 eesmärgi ja CO₂-heite tööstusliku haldamise kohta

Tervitame Euroopa Komisjoni välja pakutud eesmärki. Küll toonitame siinkohal, et Pariisi kokkuleppega võetud 1,5 °C eesmärgi täitmiseks peaks keskkonnaühenduse hinnangul Euroopa Liidu minimaalne eesmärk 2040. aastaks olema kliimaneutraalsuse saavutamine¹. Vastasel korral jätab EL kasutamata pöordelise võimaluse saada osa märkimisväärsetest keskkonna-, sotsiaalsetest ja majanduslikest hüvedest.

Süsinikueelarve

2040. aasta eesmärgi seadmise kõrval on äärmiselt oluline, et siduvalt oleks määratletud 2030–2050. a EL kasvuhoonegaaside (KHG) eelarve. Kui ELi Kliimamuutuste Teadusnõukoda (ESABCC) on soovitanud 2040. aastaks vähendada emissioone 90-95%, mis vastab -11-14 GtCO₂ ekvivalendile², siis Euroopa Komisjoni ettepanek KHG emissioonide vähendamise trajektoori kohta ei vasta sellele. Süsinikueelarve määratlemine on vajalik 2040. a eesmärgi saavutamise teekonna määratlemisel, sest emiteeritav KHG hulk erineb olenevalt eesmärgi suunas liikumise kiirusest. **Soovitame 2040. aasta eesmärgi sätestamise protsessi raames määratleda ka vastav KHG eelarve aastateks 2030-2050, mis oleks esmajoonel kooskõlas ESABCC arvutustega.**

2030. aasta ja 2035. aasta eesmärgid

Nii Euroopa Liidu kliimaseaduses kui ka viimastel COP-idel on viidatud vajadusele läbivalt üle vaadata seni seatud eesmärgid. 2040. aasta eesmärgi seadmisel vajab ülevaatamist ka 2030. aasta eesmärk, mis et viia see kooskõlla Pariisi kliimaleppega võetud kohustustega. Selleks sätestama miinimumina KHG heite 65% vähenemise, sealhulgas peaks eesmärk hõlmama maakasutusest tulenevat sidumist.³ Vastavalt COP26 kokkuleppele peab EL kokku leppima ka 2035. aasta KHG eesmärgi hiljemalt 2025. a lõpuks. Tehniliselt on see küll

¹ <https://caneurope.org/2040-target-reaction/>;
<https://www.wwf.eu/?12836391/2040-targets-communications>;
<https://climateactiontracker.org/press/release-eu-commissions-proposed-2040-target-not-quite-15c-compatible-pre-2030-action-is-key/>

²

<https://climate-advisory-board.europa.eu/news/eu-climate-advisory-board-recommends-ambitious-2040-climate-target-and-urgent-transitions-for-the-european-union>

³ <https://caneurope.org/can-europes-position-eu-climate-targets-ghg-budget/>

võimalik lineaarselt tuletada 2030. ja 2040. aasta eesmärkide põhjal, kuid see ei pruugi olla kooskõlas EL süsinikueelarvega ning 5-aastaste perioodidega vahe-eesmärgid tagavad õiguskindluse ja suuna, et eesmärkide täitmist oleks parem seirata, muuhulgas on sellele viidatud ka Pariisi leppes. **Soovitame 2040. aasta eesmärgi seadmise kõrval üle vaadata ka 2030. aasta eesmärk ja sätestada eraldi 2035. aasta eesmärk.**

Heitkoguste vähendamine tööstuslikul meetodil

Euroopa Komisjoni arvutuste kohaselt peaks EL-i KHG heitkoguste tase 2040. aastal olema alla 850 miljoni tonni CO₂-ekvivalendi ja süsiniku sidumine maakasutuspõhiselt ja tööstuslikult ulatuma kokku kuni 400 miljoni CO₂ tonnini. Süsinikdioksiidi sidumise kombineerimine ELi olemasoleva heite vähendamise eesmärgiga võib põhjustada heitkoguste vähendamise edasilükkamist lootuses tehnoloogilise eemaldamisega tulevikus heidet vähendada. Nii võib ettepanek siduda 2040. aastaks 400 miljonit tonni CO₂-ekvivalenti ELi tegeliku heitkoguste vähendamise eesmärgi viia hoopiski oluliselt madalama tasemeni ehk 82% peale. ELi loodusliku süsiniku sidumise võimekus on vähenenud juba aastaid, paljuski suure metsaraie ja märgalade kuivendamise tõttu. Metsad on ELi kõige tõhusam viis CO₂ eemaldamiseks. Toonitame, et heitkoguste vähendamine ja CO₂ sidumine on sisult erinevad. Atmosfääri sattunud CO₂ heitel on püsiv ja sageli pöördumatu mõju Maa kliimale, ökosüsteemidele ja inimeste tervisele. Süsiniku eraldumise ja seejärel atmosfäärist eemaldamise mõju on kahjulikum kui selle mitteheitmine. Süsiniku sidumistki tuleb eristada, praegusel juhul liidetakse ühe näitaja alla kokku nii kahe kui ka 2000-aastane kestev ladustamine. **Sellest tulenevalt on eesmärkide ja poliitikaraamistiku loomisel oluline eristada tegevusi kolme eraldi eesmärgi alusel:**

- 1) kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise;**
- 2) süsiniku sidumise maismaal ja;**
- 3) süsiniku püsiva tehnoloogilise sidumise alusel.**

Komisjoni teatise kohaselt peaks 75 tonni CO₂ eemaldamist tulema tööstuslikust eemaldamisest, kusjuures BECCS ja otsene süsinikdioksiidi kogumine ja säilitamine (DACCS) moodustavad vastavalt 30% ja 70%. Tööstuslik sidumine on modelleeritud nii, et see moodustab ligikaudu veerandi kogu 2040. aastaks kavandatud süsiniku sidumisest. Tööstuslikud heite eemaldamise tehnoloogiad on alles arendusjärgus ja on suur oht, et seatud eesmärgid võivad jääda saavutamata. Sellistele tehnoloogiatele lootma jäädes ei vähendata fossiilkütuste kasutust piisavalt palju piisavalt kiiresti ja sellega süvendatakse kliimakriisi. Toonitame siinkohal, et ükski senine BECCS-projekt ei ole saavutanud netonegatiivseid heitkoguseid, samas kui DACCS vajab tohutut koguses taastuvenergiat, mida praegu on vaja kasutada fossiilkütuste kasutamise lõpetamiseks. Paremast maakasutusest saadav võit on oluliselt teostatavam ja väiksema riskiga. **Teeme ettepaneku EL 2040 eesmärgi seadmisel vähendada KHG tööstusliku sidumise eesmäärke ja suurendada fossiilkütuste kasutamise vähendamise ja loodusliku sidumise eesmäärke. See tähendab lageraiete olulist vähendamist ja püsिमetsanduse laiemat rakendamist, samuti turvasmuldadel veerežiimi taastamist.**

Fossiilkütused

Kliimaneutraalsuse saavutamiseks on kõige olulisem võimalikult kiire fossiilkütustest loobumine ja taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamine, et jõuda täielikult taastuval energiaallikatel põhineva energiasüsteemini. Euroopa Komisjoni teatistes puudub plaan koos

tähtaegadega fossiilkütustest väljumiseks. Plaani ja tähtaega kasutuse lõpetamiseks vajavad nii kivisüsi kui gaas, nafta, turvas ja põlevkivi. **Teeme ettepaneku eraldi määratleda tähtjad fossiilkütuste kasutamise lõpetamiseks Euroopa Liidus.**

Taastuenergia, tuumaenergia, energiatõhusus

Taastuenergia osakaal on kõigis kolmes teatise mõjuhinnangu KHG heitmete vähendamise stsenaariumis väga madal. Euroopa Liidu teekond kliimanetraalsuseni peab tuginema 100% taastuenergia lahendusel. Kuigi taastuvaid energiaallikaid peetakse ELi energiasüsteemi peamiseks tugisambaks, näeb Euroopa Komisjon ette tuumaenergia rolli suurenemist. Tuumaenergia arendamine paralleelselt taastuenergiaga seab löögi alla:

- taastuenergia tõelise potentsiaali kasutamise ja suunab investeeringud jätkusuutlikest ning taskukohastest lahendustest riskantsetesse. Selline strateegia takistab edusamme töhuga, õiglase ja taastuenergia põhise süsteemi suunas;
- arendamisel olevad tuumaelektrijaamad lükkavad edasi fossiilkütuste heite vähendamist ja ei suuda lähikümnenditel süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamisele sisuliselt kaasa aidata.

Majanduse elektrifitseerimise ambitsioon on tervitatav, kuid avaldame nõrdimust, et siinkohal ei keskendu Euroopa Komisjon täielikult taastuenergiapõhiste lahendustele. Uute võimsuste arendamisel on oluline teha vajalikke investeeringuid võrkudesse, nii leiab ka Euroopa Komisjon. Oluline on siinjuures mõelda ka, kuidas vältida liiga kõrgete võrgutariifide kehtestamist lõpptarbijatele.

Praegune energiatõhususe poliitika vajab täiustamist, sest 2030 ja 2040. a eesmärkide täitmine on nendega raskendatud. Vajame siinkohal tugevat energiatõhususe rakendamist riiklikul tasandil ja seonduvate direktiivide ülevaatamist (EED, EPBD), et eesmärgid oleks kooskõlas Pariisi leppega.

Bioenergia

Teatise mõjuhinnangus eeldatakse bioenergia kasutamise olulist suurenemist. Teatistes mainitakse biomajanduse tugevdamist, kuid kliimapoliitika peab arvestama asjaoluga, et ELi metsadest võetakse juba täna rohkem puitu. Nõudlust ei saa viia jätkusuutlikule tasemele pelgalt jätkusuutlikkuse kriteeriumidega, lühiealiste toodete tootmist tuleb oluliselt vähendada. Teeme ettepaneku, mille kohaselt peab Euroopa Komisjon metsabiomassi jätma välja taastuenergia toetustest, kaotama kõik riiklikud rahalised stiimulid bioenergia tootmiseks ja kasutamiseks, sealhulgas jätma bioenergia välja HKS-i heitkoguste nullmäärast.

Tarbimisharjumuste muutmine

Kliimaeesmärkide saavutamisel ei saa üle ega ümber põllumajanduse ja inimeste tarbimisharjumuste jätkusuutlikumaks ning tervislikumaks muutmisest. Jätkusuutlikul toidusüsteemil ja teaduspõhistel toitumissoovitustel on väga märkimisväärne kasulik mõju. Ferni tellitud uuringute järgi võib see vähendada ELi kasvuhoonegaaside heitkoguseid

koguni 1–2%, mis võrdub kuni 10 miljoni auto aastase heitega⁴. Sellele kasule lisanduvad tervena elatud eluaastate suurenemine ja haiguste vähenemine. Uus Euroopa Komisjon peab säästvate toidusüsteemide seaduse (*The Sustainable Food Systems Law*) uuesti käsile võtma, et muuta tervislikum toitumine tarbijatele kättesaadavaks ja taskukohaseks valikuks.

Rahvusvaheline koostöö

Kliimaeesmärkide saavutamiseks peavad riigid tegema globaalset koostööd. Partnerlussuhted peavad tooma kasu kohalikule arengule. Soovitame EL-il aidata kaasa rohepöörde eesmärkide saavutamisele globaalses lõunas.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator